

Επίκαιρα

Θέματα Συνταγματικού Δικαίου

Υπεύθυνος ύλης: Ξενοφών Κοντιάδης

Απρίλιος 2016, Τεύχος 56

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;» Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κερτημένου», Ιωάννης Καρακώστας
- «ΣτΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης», Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση», Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση» Ξενοφών Κοντιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη» Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη» Πάνος Λαζαράτος

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προτάσεις συνταγματικής αναθεώρησης με αφορμή την εκδήλωση της 28^{ης} Μαρτίου με τίτλο «Είναι ανθεκτικό το Σύνταγμά μας και τι πρέπει να αλλάξει;»

Προγράμματα

- Mapping minimum age requirements in respect to the rights of the child in the EU

Εκδηλώσεις

- «Η μεταρρύθμιση του εκλογικού συστήματος», 13/4/2016, ώρα 18:30, ΕΣΗΕΑ

Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές;

Michael Dorf, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου, Πανεπιστήμιο Cornell

Η απήχηση του Donald Trump εξηγείται ίσως από την ανία. Σύμφωνα με τα ευρήματα δύο πρόσφατων ερευνών η ανία ενισχύει αισθήματα νοσταλγίας και προκατάληψης, τα οποία αποτελούν κύρια στοιχεία της απήχησης του Donald Trump. Δεν ισχυρίζομαι ότι η απήχηση του Trump οφείλεται αποκλειστικά στην ανία του κοινού στο οποίο απευθύνεται, θα προσπαθήσω όμως να συνδέσω τις έρευνες αυτές με κάποια ευρύτερα ζητήματα.

Πέρα από τα αίτια της απήχησης του Trump, θέλω να θέσω ένα ερώτημα σχετικά με τον τρόπο που ο Trump αντιμετωπίζει τον Τύπο. Η πιο γνωστή επίθεσή του εναντίον του Τύπου είναι η άρνηση να συμμετάσχει στο debate του Fox News πριν από τις προκριματικές εκλογές της Άιοβα, επειδή έκρινε ότι η δημοσιογράφος Megyn Kelly τον είχε αδικήσει με τη στάση και τα ερωτήματά της σε ένα προηγούμενο debate. Αυτό δεν είναι παρά ένα παράδειγμα. Στις συγκεντρώσεις του ο Trump διαρκώς χλευάζει τον Τύπο συνολικά, χλευάζοντας τους δημοσιογράφους.

Το γεγονός ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποδέχονται αυτή την αντιμετώπιση αποτελεί καθαυτό ένα από μεγάλα ζητήματα της προεκλογικής αυτής εκστρατείας. Ο Trump έχει ανάγκη από τη δωρεάν δημοσιότητα και, παρά τον χυδαίο τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει τα μέσα ενημέρωσης (ίσως και εξαιτίας του), αυτά συνεχίζουν να του παρέχουν εκείνο που επιζητάει απεγνωσμένα.

Αυτό που θέλω να πω εδώ δεν είναι ότι ο Τύπος συμπεριφέρθηκε ανεύθυνα (παρότι αναμφισβήτητα συνέβη και αυτό). Ο Τύπος βρίσκεται κατά κάποιο τρόπο σε αδιέξοδο: φαίνεται ανεύθυνο να μένουν χωρίς απάντηση οι αισχροτήτες του Trump, όμως ο Trump επωφελείται ακόμη και από την αρνητική δημοσιότητα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κερκτημένου»,
Ιωάννης Καρακώστας
- «ΣΤΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης»,
Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών»,
Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση»,
Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων»,
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη»
Πάνος Λαζαράτος

Υποθέτω λοιπόν ότι τα μέσα ενημέρωσης θα συνεχίσουν να προβάλλουν τον Trump. Θα εστιάσω στον τρόπο κάλυψης των συγκεντρώσεων του Trump. Τελευταία ο Trump άρχισε να αποκλείει συγκεκριμένους δημοσιογράφους και έντυπα από τις συγκεντρώσεις του επειδή διαφωνεί με όσα έγραψαν για αυτόν και την προεκλογική του εκστρατεία. Για παράδειγμα, αφαιρέθηκε η διαπίστευση του δημοσιογράφου Ben Schrekinger του Politico για μια συνέντευξη τύπου μετά από ένα άρθρο του. Επίσης ο Trump έχει αποκλείσει πλήρως την HuffPo, η οποία συνηθίζει να προσθέτει στο τέλος των άρθρων της για τον Trump το εξής σημείωμα του εκδότη: «Ο Donald Trump υποκινεί πολιτική βία και είναι κατά συρροήν ψεύτης, αχαλίνωτα ξενοφοβικός, ρατσιστής, μισογύνης και 'birther' (υποστηρίζει ότι ο Μπαράκ Ομπάμα έχει γεννηθεί στο εξωτερικό και επομένως δεν είχε το δικαίωμα να είναι υποψήφιος για την προεδρία των ΗΠΑ), ο οποίος έχει επανειλημμένα δεσμευθεί να απαγορεύσει την είσοδο στις ΗΠΑ σε όλους τους μουσουλμάνους (δηλ. σε 1,6 δισεκατομμύρια μέλη της θρησκείας αυτής)».

Αυτή είναι πράγματι εξαιρετική προσθήκη ετικέτας, αλλά τα αντίποινα του Trump εναντίον της HuffPo και άλλων οργανισμών και δημοσιογράφων, που με ειλικρίνεια καλύπτουν θέματα σχετικά με αυτόν, τους θέτει σε μειονεκτική θέση. Παρ' όλο που αυτό δεν έχει εξαλείψει την αρνητική δημοσιότητα του Trump, μακροχρόνια μπορεί να εκτρέψει τη δημοσιότητα σε πιο θετική (ή έστω λιγότερο αρνητική) κατεύθυνση από αυτήν που επιβάλλουν τα γεγονότα.

Αυτό ασφαλώς είναι ένα γνωστό, γενικότερο πρόβλημα. Οι δημοσιογράφοι χρειάζονται πρόσβαση στα πρόσωπα για τα οποία κάνουν ρεπορτάζ. Ακόμη και οι πολιτικοί που δεν είναι ρατσιστές και δημαγωγοί έχουν την προδιάθεση να διευκολύνουν τους δημοσιογράφους που τους δίνουν θετική δημοσιότητα.

Στο πρόβλημα αυτό δεν υπάρχει η τέλεια λύση. Οι δουλοπρεπείς δημοσιογράφοι πάντα έχουν καλύτερη πρόσβαση, ακόμη και στον εκάστοτε Πρόεδρο. Η ύπαρξη κανόνων, όμως, μπορεί τουλάχιστον να αμβλύνει το πρόβλημα. Από τη σκοπιά της επαγγελματικής δεοντολογίας οι δημοσιογράφοι δεν υπόσχονται (έστω και σιωπηρά) θετική δημοσιότητα ως αντάλλαγμα για την πρόσβαση. Ακόμη και σε εκείνες τις περιπτώσεις όπου η Πρώτη Τροποποίηση δεν απαγορεύει τις διακρίσεις με βάση τη διαφορετική γνώμη, όπως συμβαίνει στις έστω κατ' όνομα κλειστές εκδηλώσεις, οι πολιτικοί δεν αποκλείουν κατά σύστημα δημοσιογράφους και οργανισμούς επειδή τους ασκούν κριτική.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κεκτημένου»,
Ιωάννης Καρακώστας
- «ΣΤΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης»,
Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών»,
Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση»,
Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων»,
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη»
Πάνος Λαζαράτος

Ο Trump και οι μελανοχίτωνές του δεν σέβονται τους κανόνες που διέπουν τη συμπεριφορά των πολιτικών. Με βάση αυτό το δεδομένο θα ήταν ίσως εύλογο να χαλαρώσουν και οι δημοσιογράφοι κάποιους από τους δικούς τους κανόνες.

Εξ όσων γνωρίζω δεν έχει κατατεθεί μέχρι σήμερα κάποιο νομοσχέδιο που να απαλλάσσει τους δημοσιογράφους και άλλους από τυχόν ποινικές ευθύνες, για την αναστολή όμως κάποιων κανόνων δεοντολογίας τους οποίους ακολουθούν εθελοντικά δεν απαιτείται νομοθετική ρύθμιση. Η HuffPo, επί παραδείγματι, από τότε που αποκλείστηκε από τις συγκεντρώσεις του Trump στέλνει δημοσιογράφους ως μέρος του κοινού. Σε περίπτωση όμως που αυτοί ερωτηθούν αν είναι δημοσιογράφοι θα απαντήσουν θετικά, ακόμη και αν αυτό επιφέρει τον αποκλεισμό τους.

Με αυτά τα δεδομένα θεωρώ ότι η HuffPo και άλλοι ειδησεογραφικοί οργανισμοί, στους οποίους ο Trump αρνείται να χορηγήσει διαπίστευση για την πρόσβαση σε ανοιχτές για το κοινό εκδηλώσεις, δικαιολογούνται να κάνουν μια εξαίρεση στη γενική πολιτική τους που απαγορεύει την ενεργητική εξαπάτηση, τουλάχιστον στις πολιτείες εκείνες όπου αυτό δεν είναι παράνομο. Αν η πολιτειακή νομοθεσία προβλέπει ποινικές ή αστικές κυρώσεις για την είσοδο σε ιδιωτικούς χώρους μέσω της απόκρυψης της πραγματικής ταυτότητας κάποιου, τότε είναι σχεδόν βέβαιο ότι οι νομικοί σύμβουλοι των ειδησεογραφικών οργανισμών θα αποκλείσουν αυτή την προσέγγιση. Όμως στις περισσότερες πολιτείες η χρήση ψευδών καθεαυτή δεν είναι παράνομη, και αμφιβάλλω αν το να πει κανείς ψέματα για να εισέλθει σε μια προεκλογική συγκέντρωση μπορεί να θεωρηθεί παράνομη είσοδος, απάτη ή άλλη παράβαση.

Ξεκαθαρίζω ότι δεν δίνω εδώ κάποια νομική συμβουλή. Απλά εκφέρω την άποψη ότι αν η ομάδα νομικών συμβούλων ενός ειδησεογραφικού οργανισμού αποφασίσει ότι δεν υφίσταται κάποιο νομικό εμπόδιο στο να δώσει οδηγίες στους δημοσιογράφους του να αρνηθούν ότι είναι δημοσιογράφοι εφόσον ερωτηθούν, κάθε κανόνας δημοσιογραφικής δεοντολογίας που απαγορεύει μια τέτοια εξαπάτηση πρέπει να ανασταλεί εξαιτίας της ανυπακοής του Trump στους κανόνες που διέπουν τη συμπεριφορά των πολιτικών.

(επιλογή-μετάφραση: Αλκμήνη Φωτιάδου)

<http://www.dorfonlaw.org>, 23/3/2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;» Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κερτημένου», Ιωάννης Καρακώστας
- «ΣΤΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης», Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση», Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση» Ξενοφών Κοντιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη» Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη» Πάνος Λαζαράτος

Υποψήφιοι από τη βάση;

Ξενοφών Κοντιάδης, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Πρόεδρος του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου

Ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα της δημοκρατίας μας αποτελεί η απαξίωση των πολιτικών κομμάτων και του πολιτικού προσωπικού, η κρίση αντιπροσώπευσης και η διεύρυνση του αριθμού των πολιτών που απέχουν από τις εκλογές ή στηρίζουν αντισυστημικά μορφώματα, εκφράζοντας έτσι τη δυσθυμία τους για το πολιτικό σύστημα. Το πρόβλημα αυτό εκδηλώθηκε ήδη πριν από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης και είχε αναλυθεί σε ανύποπτο χρόνο (βλ. Ξ. Κοντιάδης/Χ. Ανθόπουλος, Κρίση του ελληνικού πολιτικού συστήματος;, Παπαζήσης 2008), όμως εντάθηκε και έλαβε επικίνδυνες διαστάσεις ιδίως μετά το 2010, όταν η κρίση ανέτρεψε μια σειρά από βεβαιότητες και πρακτικές.

Αλληλένδετα με το προηγούμενο πρόβλημα είναι τα φαινόμενα διαφθοράς και διαπλοκής, που αδιάλειπτα εδώ και δύο δεκαετίες βρίσκονται στο προσκήνιο της πολιτικής ζωής. Η καταπολέμηση των παρεκτροπών ως προς τη διακίνηση του λεγόμενου πολιτικού χρήματος έχει επιχειρηθεί με ποικίλες θεσμικές παρεμβάσεις, που ωστόσο δεν μοιάζουν λυσιτελείς. Και τούτο επειδή δεν έχουν χτυπήσει το πρόβλημα στη ρίζα του, δηλαδή στις γενεσιουργές του αιτίες.

Για να εκλεγεί κάποιος βουλευτής δεν αρκούν τα προσωπικά του χαρίσματα. Απαιτείται επίσης η δυνατότητα να τα επικοινωνήσει, άρα να αποκτήσει πρόσβαση στα ΜΜΕ, να διαθέτει μηχανισμό προώθησης των θέσεων του στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλους τρόπους προβολής. Απαιτούνται προσβάσεις και πόροι που εγκυμονούν κινδύνους «διαπλοκής».

Ανάμεσα στις θεσμικές μεταρρυθμίσεις που θα μπορούσαν να συμβάλουν αποφασιστικά στην αντιμετώπιση τόσο της απαξίωσης των πολιτικών κομμάτων όσο και των φαινομένων διαπλοκής και πολιτικής διαφθοράς περιλαμβάνεται η κατάργηση του σταυρού προτίμησης.

Μήπως όμως αυτό θα σήμαινε ότι, ελλείψει εσωκομματικής δημοκρατίας, η επιλογή των βουλευτών θα γινόταν αυθαίρετα από τις κομματικές ηγεσίες; Η απάντηση είναι αρνητική, εφόσον οι υποψήφιοι βουλευτές επιλέγονται με εσωκομματικές εκλογές από τα μέλη και τους φίλους των κομμάτων. Έτσι, και τα κόμματα θα αναζωογονούνταν με συμμετοχικές διαδικασίες και τα φαινόμενα διαπλοκής θα υποχωρούσαν, με σημαντικές ωφέλειες για τη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κερκτημένου»,
Ιωάννης Καράκωστας
- «ΣΤΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης»,
Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών»,
Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση»,
Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων»,
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη»
Πάνος Λαζαράτος

Η απαξίωση ενός συνταγματικού κερκτημένου

Ιωάννης Καράκωστας, Ομότιμος Καθηγητής Νομικής Σχολής Αθηνών,
τ. αντιπρύτανης Πανεπιστημίου Αθηνών

Τον δημόσιο βίο, αλλά και τους νομικούς της χώρας μας, έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τον τελευταίο καιρό ο πρόσφατος ν. 4339/2016 με τον οποίο περιορίζονται μόλις σε τέσσερις οι δημοπρατούμενες τηλεοπτικές άδειες, ενώ η διοργάνωση της σχετικής διαγωνιστικής διαδικασίας για τη χορήγηση των τηλεοπτικών αδειών ανατίθεται στον υπουργό Επικρατείας. Ο ν. 4330/2016 πάσχει πολλαπλώς, όπως συνάδελφοι καθηγητές, κυρίως του συνταγματικού δικαίου, έχουν επισημάνει, αφού με πρόδηλα αντισυνταγματικό τρόπο παρακάμπτει την αποκλειστική, σύμφωνα με το άρθρο 15 παρ. 2 του Συντάγματος, αρμοδιότητα του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ), απονέμοντας τη σχετική αρμοδιότητα χορήγησης των τηλεοπτικών αδειών στον υπουργό Επικρατείας. Επιτρέψτε μου, όμως, με την παρούσα παρέμβασή μου, να αναφερθώ συνοπτικά στην ιστορική εξέλιξη του ΕΣΡ και στον *sine qua non* ρόλο που του έχει αναθέσει το ισχύον Σύνταγμα όσον αφορά στην εποπτεία του ραδιοτηλεοπτικού τοπίου, ρόλου απολύτως αναγκαίου για την εύρυθμη λειτουργία της δημοκρατικής αρχής σε μια ευνομούμενη πολιτεία.

Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης ανήκει στις συνταγματικά κατοχυρωμένες Ανεξάρτητες Αρχές (άρθρο 15 παρ. 2 του Συντάγματος, άρθρο 1 παρ. 1 ν. 2863/2000), τα μέλη του οποίου απολαύουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας και δεν υπόκεινται σε διοικητικό έλεγχο κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

Το ΕΣΡ συστάθηκε με τον ν. 1866/1989 κατά το πρότυπο των ανεξάρτητων διοικητικών αρχών. Τη νομική φύση του ΕΣΡ, ως Ανεξάρτητης Διοικητικής Αρχής βάσει των διατάξεων του ν. 1866/1989, αποδέχθηκε νωρίς και αναγνώρισε το Συμβούλιο της Επικρατείας, το οποίο έκρινε ότι το ΕΣΡ «ασκεί αυτό τούτο τον άμεσον, κατά την ως άνω συνταγματικήν διάταξιν, έλεγχον του κράτους επί της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασεως, διά την εξασφάλισιν της αντικειμενικότητος, της ισότητος των όρων και της προαγωγής της ποιότητας των προγραμμάτων, καθώς και της εκφράσεως της πολυφωνίας και της τηρήσεως της δημοσιογραφικής δεοντολογίας».

Παρά ταύτα, η ανεξαρτησία του ΕΣΡ παρέμεινε περιορισμένη επί σειράν ετών. Κύριες αιτίες υπήρξαν η έλλειψη κανονιστικών αρμοδιοτήτων του οργάνου (με ιδιαίτερα σημαντική εξαίρεση την έκδοση οδηγιών και

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;» Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κεκτημένου», Ιωάννης Καρακώστας
- «ΣΤΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης», Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση», Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση» Ξενοφών Κοντιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη» Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη» Πάνος Λαζαράτος

συστάσεων προς τους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς για την τήρηση των αρχών της δημοσιογραφικής δεοντολογίας), η εξάρτηση της άσκησης των κυρωτικών αρμοδιοτήτων του από την πρωτοβουλία του υπουργού Τύπου και ΜΜΕ, η περιορισμένη διοικητική και δημοσιονομική αυτοτέλειά του, η εξάρτηση της λειτουργίας του από τη σύμπραξη του υπουργού και των υπηρεσιών του υπουργείου Τύπου και ΜΜΕ και η υπαγωγή των αποφάσεών του στον έλεγχο νομιμότητας του υπουργού Τύπου και ΜΜΕ.

Σημείο καμπής αποτέλεσε η αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, οπότε και κατοχυρώθηκαν συνταγματικά οι αρμοδιότητες και η ανεξαρτησία του ΕΣΡ, ώστε να μην υφίσταται πλέον κανένα πρόβλημα δημοκρατικής νομιμοποίησής του. Μάλιστα, στο αναθεωρημένο άρθρο 15 του Συντάγματος η δημοκρατική αρχή πρέπει να ερμηνευθεί ως στήριγμα της ανεξαρτησίας και της αποκλειστικής αρμοδιότητας του ΕΣΡ. Σύμφωνα με το ισχύον Σύνταγμα, το ΕΣΡ δεν έχει μεν αυτόνομη κανονιστική αρμοδιότητα, είναι όμως αποκλειστικά αρμόδιο για την άσκηση του άμεσου ελέγχου του κράτους στη ραδιοτηλεόραση, δηλαδή για τη διοικητική εφαρμογή ή εκτέλεση της ισχύουσας ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας, καθώς και για τον έλεγχο της τήρησής της μέσω της επιβολής διοικητικών κυρώσεων. Η αρμοδιότητα για την εφαρμογή των κανόνων παροχής κάθε είδους ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών υπηρεσιών ανήκει πλέον σαφώς στο ΕΣΡ και μόνον.

Εντούτοις, δεκαπέντε χρόνια μετά τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 και την πανηγυρική κατοχύρωση του ΕΣΡ, ο Έλληνας νομοθέτης αποφάσισε με το άρθρο 2Α ν. 4339/2015 να απαξιώσει κατά τρόπο αντισυνταγματικό την Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή, αποψιλώνοντάς την από τη σημαντικότερη των αρμοδιοτήτων άμεσου ελέγχου που το άρθρο 15 παρ. 2 του Συντάγματος σαφώς της αναθέτει: την αρμοδιότητα χορήγησης των τηλεοπτικών αδειών. Με έωλα νομικά και τεχνικού χαρακτήρα επιχειρήματα για το εύρος του ψηφιακού φάσματος αποπειράται να παρακαμφθεί η αποκλειστική αρμοδιότητα του ΕΣΡ για τη χορήγηση των τηλεοπτικών αδειών, φαλκιδεύοντας το σαφές νόημα των συνταγματικών διατάξεων και περιορίζοντας το ΕΣΡ σε έναν εποπτικό και μόνο ρόλο αναφορικά με την επιβολή κυρώσεων. Με τον τρόπο, όμως, αυτό εγκαταλείπεται παντελώς το πνεύμα των συνταγματικών διατάξεων που αποσκοπούν στην απεμπλοκή της ραδιοτηλεόρασης από τον άμεσο κυβερνητικό έλεγχο που εγκυμονεί πάντοτε κινδύνους για την αναγκαία πολυφωνία και τον πλουραλισμό σε μια

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;» Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κερτημένου», Ιωάννης Καρακώστας
- «ΣτΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης», Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση», Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση» Ξενοφών Κοντιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη» Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη» Πάνος Λαζαράτος

δημοκρατική κοινωνία. Και κάπως έτσι, με κατάφωρη παραβίαση του γράμματος και του πνεύματος του Συντάγματος, αποχαιρετούμε στην ουσία την πρώτη Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή που θεσμοθετήθηκε στην Ελλάδα: sic transit gloria ΕΣΡ, λουπόν!

πηγή: «Καθημερινή», 17/3/2016

ΣτΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης

Πάνος Λαζαράτος, Καθηγητής Διοικητικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

Μετά την εσπευσμένη προώθηση του ζητήματος των τεσσάρων ραδιοτηλεοπτικών αδειών, τις γάτες ράτσας, τη «Ζαμάν», τις μηνύσεις, τα εξώδικα, τις μη διαψευσθείσες κυβερνητικές παραινέσεις για απόλυση δημοσιογράφων και διορισμό διευθυντών και άλλα σκοτεινά παρόμοια, αισθάνομαι την ανάγκη να προτρέψω κάθε Έλληνα πολίτη να διαβάσει προσεκτικά και απροκατάληπτα τη φωτεινή 16η σκέψη της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας 1901/2014. Ο καθένας μπορεί να τη βρει σε λίγα δευτερόλεπτα στο Διαδίκτυο και να νιώσει καλύτερα.

Αντιγράφω: «Τα ΜΜΕ επιτελούν πολλαπλές, κατ' ιδίαν, λειτουργίες στη δημοκρατική κοινωνία. Ενδεικτικά: Πληροφορούν τους πολίτες και αποτελούν fora ανοιχτής ανταλλαγής ιδεών, συμβάλλοντας στο να σχηματίσουν αυτοί ελεύθερα και δημόσια τη δική τους γνώμη για τα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα. Ελέγχουν την πολιτική εξουσία και καθιστούν διαφανή τον τρόπο λειτουργίας της. Ειδικά ως προς τους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς, ο συνταγματικός νομοθέτης, έχοντας υπόψη τη μεγάλη εμβέλεια, τη χρονική αμεσότητα και την ιδιαίτερη δύναμη επιρροής που διαθέτουν, όρισε ότι η λειτουργία τους υπάγεται στον άμεσο έλεγχο του κράτους... Ο έλεγχος αυτός περιλαμβάνει τόσο τη χορήγηση αδειας λειτουργίας όσο και τη μέριμνα, ώστε κατά τη λειτουργία τους να εξυπηρετούνται συγκεκριμένοι σκοποί δημοσίου συμφέροντος... Η χορήγηση αδειών, ο έλεγχος της εξυπηρέτησης των σκοπών δημοσίου συμφέροντος και η επιβολή κυρώσεων ανατίθεται σε Ανεξάρτητη Αρχή, το ΕΣΡ». Έτσι αποφάσισαν ομόφωνα 30 δικαστές της ολομέλειας του ΣτΕ το 2014. Σε μια σκέψη που κατά πλειοψηφία έκρινε, λίγες γραμμές παρακάτω, με μνημειώδη τρόπο, ότι συνταγματικώς κατοχυρωμένη είναι μόνο η ιδιωτική και όχι η δημόσια τηλεόραση. Η τελευταία, αν υπάρχει, θα πρέπει «να οργανώνεται κατά τρόπο που να αποτρέπει κυβερνητικές και κομματικές επιρροές».

Αξιότιμε κ. Πρωθυπουργέ, αξιότιμε κ. Παππά, επιτρέψτε

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;» Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κερτημένου», Ιωάννης Καρακώστας
- «ΣτΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης», Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση», Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση» Ξενοφών Κοντιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη» Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη» Πάνος Λαζαράτος

μου αυτή τη δημόσια παραίνεση στο ζεύγος των πολιτικών που ισχυρίζεται ότι θέλει να βάλει τάξη στα ΜΜΕ. Για να βάλετε σωστά τάξη, αν όντως το επιθυμείτε: Διαβάστε προσεκτικά αυτή τη σκέψη. Είναι η μείζων πρόταση μιας σημαντικής αποφάσεως.

Οφείλει πλέον να τη γνωρίζει όχι μόνο κάθε πολιτικός, αλλά και κάθε Έλληνας πολίτης. Διαβάστε τη σκέψη για δεύτερη φορά: Είναι ομόφωνη ως προς το ΕΣΡ, διαυγής, ολοκληρωμένη, γενικής σημασίας και μη επιδεικτική παρερμηνειών. Μην αφήνετε να παραπλανηθείτε και ιδίως μη συνεχίσετε να παραπλανάτε ως προς αυτό. Η απόφαση δεν αλλοιώνεται ούτε κατά κεραία από άλλο σημείο της. Ο νομοθέτης εκδίδει νόμους για τον έλεγχο των ΜΜΕ, η εκτελεστική εξουσία τους εκτελεί, αλλά το ΕΣΡ, αυτό και μόνο, εκδίδει και ανακαλεί άδειες. Και όχι οι υπουργοί. Αν παρανομείτε συνειδητά για αντιπερισπασμό, θα αποτύχετε. Οι πάντες κατανοούν και κατακρίνουν δίχως να περισπώνται από τα υπόλοιπα προβλήματα και λάθη.

Μην υιοθετείτε αντισυνταγματικές και επικίνδυνες θεωρίες καταστάσεως ανάγκης, πέραν της καταστάσεως πολιορκίας του Συντάγματος. Οι διατάξεις περί αρμοδιοτήτων στο Σύνταγμα δεν είναι ήσσονος σημασίας. Ο σκοπός δεν αγιάζει τα μέσα στις δημοκρατίες. Αν θεωρείτε ότι βρισκόμαστε στ' αλήθεια σε κατάσταση ανάγκης, παρατείνετε τη θητεία του ΕΣΡ για τρεις μήνες. Καταργήστε νόμο με νόμο, αλλά το Σύνταγμα μην το βιάζετε, σας παρακαλώ! Και σταματήστε την κατακρεούργηση των ανεξάρτητων αρχών και την τρομοκράτηση του προσωπικού τους.

Προσπαθήστε να καταλάβετε βαθύτερα τη σκέψη του ΣτΕ. Στις δημοκρατίες η λαϊκή κυριαρχία διαμορφώνει την κρατική βούληση και όχι η κρατική κυριαρχία τη λαϊκή βούληση διά του ελέγχου της πληροφορήσεως και της ελεύθερης εκφράσεως.

Μη μου κάνετε μήνυση ή έγκληση, όπως η κ. Θάνου στον συνάδελφό μου. Τούτο θα σημαίνει ότι δεν καταλάβατε. Διαβάστε ξανά το ποίημα ο Στάλιν, του Ελύτη, από τη Μαρία Νεφέλη, με έμφαση στον τελευταίο στίχο του: Κάθε καιρός και ο Στάλιν του. Και μετά το επίγραμμα: Όταν ακούς "τάξη" ανθρώπινο κρέας μυρίζει. Ας προσεχθεί ιδιαίτερα, γιατί οι άνθρωποι δεν είναι αφελείς, το ζεύγος εισαγωγικών υπό μορφήν αγκίστρων...

πηγή: «Καθημερινή», 11/3/2016

Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών

Χαράλαμπος Τσιλιώτης, Επίκουρος Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;» Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κεκτημένου», Ιωάννης Καρακώστας
- «ΣΤΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης», Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση», Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση» Ξενοφών Κοντιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη» Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη» Πάνος Λαζαράτος

στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Η αναθεώρηση της διάταξης του άρθρου 15 παρ. 2 Σ το 2001 εισήγαγε τρία νέα στοιχεία σε σχέση με την αρχική της μορφή του 1975: Θεσμοποιήθηκε συνταγματικά η λειτουργία του ΕΣΡ, η οποία μέχρι τότε κατοχυρωνόταν μόνο νομοθετικά, καθορίστηκε ότι αυτό θα είναι το αποκλειστικά αρμόδιο όργανο για την άσκηση του κρατικού ελέγχου και την επιβολή των διοικητικών κυρώσεων, που υπό την ισχύ της αρχικής μορφής της παρ. 2 του άρθρου 15 Σ ασκούνταν από την εκάστοτε κυβέρνηση και διευκρινίστηκε ότι στο πλαίσιο της άσκησης του άμεσου ελέγχου υπάγεται και η χορήγηση προηγούμενης άδειας λειτουργίας. Κατά συνέπεια, η κυβέρνηση παύει να ασκεί τον άμεσο κρατικό έλεγχο, ο οποίος ασκείται πλέον αποκλειστικά από το ΕΣΡ, ενώ το τελευταίο έχει και την αποκλειστική αρμοδιότητα χορήγησης αδειών στο πλαίσιο της άσκησης του άμεσου κρατικού ελέγχου.

Ακόμη κι αν ήθελε να γίνει δεκτό ότι ο νομοθέτης μπορεί επιπλέον να θέτει το πλαίσιο της διαδικασίας και τον αριθμό των αδειών, και πάλι αυτή του η αρμοδιότητα θα πρέπει να περιορίζεται στον καθορισμό ενός ευρέος πλαισίου, δηλαδή εάν θα πρέπει ή όχι να γίνει ο διαγωνισμός, χωρίς να θίγεται η ουσία της αποκλειστικής αρμοδιότητας του ΕΣΡ, ο δε καθορισμός του αριθμού των αδειών δεν μπορεί να γίνεται κατά το δοκούν και με βάση πολιτικές ή άλλες σκοπιμότητες αλλά με βάση την τεχνική δυνατότητα λειτουργίας ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών (πρβλ. άρθρο 2 παρ. 2 Ν. 2328/1995) και την αρχή της πολυφωνίας. Μάλιστα, δεδομένου ότι ένας ραδιοφωνικός και τηλεοπτικός σταθμός λειτουργεί πλέον με κριτήρια και συμφέροντα επιχειρηματικής και ανταγωνιστικής δραστηριότητας, προστατευόμενα από θεμελιώδη δικαιώματα όπως η επιχειρηματική ελευθερία και η ελευθερία ανταγωνισμού (άρθρο 5 παρ. 1 Σ), η ιδιοκτησία (άρθρο 17 Σ) και η περιουσία (άρθρο 1 παρ. 1 Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ), ο νομοθέτης σεβόμενος τα παραπάνω αγαθά σε συνδυασμό και με την αρχή της πολυφωνίας, θα πρέπει στο μέτρο του τεχνικά εφικτού να ανοίγει την αγορά και να δίνει τη δυνατότητα χορήγησης κατά το δυνατόν περισσότερων αδειών. Ιδιαίτερα δε προστασίας τυγχάνουν ήδη λειτουργούντες ραδιοφωνικοί και τηλεοπτικοί σταθμοί λόγω των κεκτημένων στη σχετική αγορά δικαιωμάτων τους που προστατεύονται από το δικαίωμα στην ιδιοκτησία και περιουσία κατά τα ανωτέρω, η δε αφαίρεση της άδειας λειτουργίας τους ή η μη ανανέωσή τους θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα αιτιολογημένη. Με βάση λοιπόν τα ανωτέρω, που αποτελούν το καθήκον του νομοθέτη (αλλά μέχρι

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;» Ξενοφών Κοντιιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κεκτημένου», Ιωάννης Καρακώστας
- «ΣΤΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης», Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση», Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση» Ξενοφών Κοντιιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη» Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη» Πάνος Λαζαράτος

εκεί), θα πρέπει το ΕΣΡ (και μόνον αυτό) να εκδίδει την κανονιστική πράξη της προκήρυξης του διαγωνισμού, εάν αυτό προβλέπεται νομοθετικά, και να χορηγεί με τη μορφή εκτελεστών ατομικών διοικητικών πράξεων τις σχετικές άδειες.

Η νέα διάταξη του άρθρου 2 Α Ν. 4339/2015, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 3 του νέου Ν. 4367/2016, περιορίζει, αντίθετα προς τα ανωτέρω, τον αριθμό των τηλεοπτικών αδειών από 8 ή 9 σε 4 χωρίς να υφίσταται ο παραμικρός αποχρών λόγος τεχνικής φύσεως, που θα δικαιολογούσε μία τέτοια μείωση, ενώ αντίθετα η ψηφιακή τεχνολογία διευκολύνει τη χορήγηση περισσότερων αδειών. Περαιτέρω, και το χειρότερο και προδήλως αντισυνταγματικό, αφαιρεί την αρμοδιότητα χορήγησης των αδειών από το κατά το Σύνταγμα αποκλειστικά αρμόδιο ΕΣΡ και τη μεταβιβάζει στον αρμόδιο υπουργό. Οι ρυθμίσεις αυτές προσβάλλουν αντικειμενικό Συνταγματικό Δίκαιο ως προς την αρμοδιότητα του οργάνου για τη χορήγηση των αδειών και υποκειμενικά θεμελιώδη δικαιώματα των ενδιαφερομένων, ιδία δε αυτών που μέχρι τώρα λειτουργούν ως τηλεοπτική επιχείρηση και κινδυνεύουν να δουν την επιχείρησή τους να κλείνει από ενδεχόμενη μη χορήγηση αδείας λόγω της μείωσης των αριθμών των αδειών. Το επιχείρημα της κυβέρνησης, όπως προκύπτει από την αιτιολογική έκθεση της τροπολογίας, ότι ο έλεγχος του ΕΣΡ περιορίζεται μόνο στην επιβολή των κυρώσεων, είναι αντίθετο κατά τα ανωτέρω στη γραμματική, συστηματική, τελεολογική και ιστορική ερμηνεία του άρθρου 15 παρ. 2 εδ. α', β' και γ' Σ και δεν στηρίζεται σε κανενός είδους διαφορετική ερμηνευτική προσέγγιση, τουλάχιστον αυτές που γνωρίζουμε από την ερμηνευτική του δικαίου.

Θεωρούμε βέβαιο ότι, ακόμη και σε επίπεδο προσωρινής δικαστικής προστασίας ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι διοικητικές πράξεις, που θα εκδοθούν από τον αρμόδιο υπουργό κατ' εφαρμογήν του νόμου, θα καταπέσουν, όπως (έμμεσα) και ο νόμος, στον οποίο αυτές θα ερείδονται.

πηγή: «Καθημερινή», 23/3/2016

Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση

Αντώνης Μανιτάκης, Ομότιμος Καθηγητής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, πρώην Υπουργός

Κάθε πρωτοβουλία και συζήτηση για την αναθεώρηση του Συντάγματος είναι, κατά τη γνώμη μου, υπό τις παρούσες πολιτικές και ιστορικές συνθήκες, ανώφελη, παραπλανητική και τελικά μάταιη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;»
Ξενοφών Κοντιιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κεκτημένου»,
Ιωάννης Καρακώστας
- «ΣΤΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης»,
Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών»,
Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση»,
Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων»,
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη»
Πάνος Λαζαράτος

Ανώφελη, διότι δεν απαντά ούτε αντιμετωπίζει –δεν είναι άλλωστε στο χέρι της– τα άμεσα πολιτικά και διαρθρωτικά προβλήματα του κράτους και της οικονομίας. Δεν μπορεί να αποκαταστήσει, λόγου χάριν, την κρίση αξιοπιστίας της πολιτικής εξουσίας, την παντελή έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών και της κοινής γνώμης στο πολιτικό σύστημα ούτε έχει τη δύναμη να αναχαιτίσει με διατάξεις νομικές την κατάρρευση και απαξίωση του κομματικού και πολιτικού συστήματος.

Αλλά ούτε και στην πάταξη της διοικητικής και πολιτικής διαφθοράς μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά, ούτε βέβαια να προβλέψει λύσεις συγκεκριμένες και άμεσες στην αντιμετώπιση της πολυνομίας, της τερατώδους γραφειοκρατίας και του πρωτοφανούς νομικού φορμαλισμού, που διέπει την κοινωνική και οικονομική μας ζωή.

Όλα τα προηγούμενα δεν διορθώνονται με νόμους και Συντάγματα. Χρειάζονται χρόνο και μέθοδο και κυρίως αλλαγή, ριζική, διοικητικών και πολιτικών πρακτικών. Απαιτούν τη διάπλαση μιας άλλης νοοτροπίας και την εμπέδωση μιας διαφορετικής κουλτούρας στην κοινωνία και στη Διοίκηση.

Εκτός όμως από ανώφελη, η συνταγματική αναθεώρηση είναι και μάταιη.

Μάταιη, διότι η διαδικασία της αναθεώρησης είναι τόσο χρονοβόρα και πολύπλοκη ώστε η έκβασή της είναι, τελικά, αβέβαιη. Προϋποθέτει ειδικές πλειοψηφίες για να ξεκινήσει και αυξημένες για να πραγματοποιηθεί. Έχει και μια άλλη αδυναμία: παραμένει μέχρι την τελευταία στιγμή το περιεχόμενό της άγνωστο, χρειάζονται δύο βουλευτικές περίοδοι για να μάθουμε τι και πώς θα αναθεωρηθεί. Και στην αναθεώρηση, όπως και αλλού, ο διάολος κρύβεται στις λεπτομέρειες, όπως απέδειξε, δυστυχώς, η μάταιη αναθεώρηση του 2001.

Μάταιη, τέλος, γιατί η συνταγματική αναθεώρηση δεν πρόκειται να θίξει τη γάγγραινα, το σαράκι που κατατρώνει τα σωθικά του πολιτικού συστήματος, δηλαδή τη φαυλοκρατία και το πελατειακό σύστημα.

Η συζήτηση όμως για την αναθεώρηση είναι και παραπλανητική, διότι χρησιμοποιείται συνήθως από την πολιτική εξουσία ως πολιτικό άλλοθι της δικής της αβουλίας να αγγίξει τα κακώς κείμενα και να αναλάβει τις πολιτικές της ευθύνες και να κάνει την αναγκαία πολιτική της αυτοκάθαρση.

Παραπλανητική, διότι με πρόσχημα την αναθεώρηση η πολιτική εξουσία παρακάμπτει το ορατό πολιτικό αδιέξοδο που έχει μπροστά της μεταθέτοντας το πρόβλημα της χώρας στις πλάτες του Συντάγματος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κερτημένου»,
Ιωάννης Καρακώστας
- «ΣΤΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης»,
Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών»,
Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση»,
Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων»,
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη»
Πάνος Λαζαράτος

Και όμως η χώρα έχει ανάγκη, εδώ και τώρα, από ριζικές διαρθρωτικές αλλαγές στο πολιτικό σύστημα, που να μην πειράζουν όμως το δημοκρατικό και κοινοβουλευτικό πολίτευμα και να μπορούν να επέλθουν από την παρούσα Βουλή με απλή τροποποίηση του εκλογικού νόμου.

Θα μπορούσαν έτσι να επικεντρωθούν σε πέντε τομείς:

A. Στη μείωση με νόμο του αριθμού των βουλευτών κατά το ένα πέμπτο, το ελάχιστο, δηλαδή κατά 60, ώστε να γίνουν 240 από 300 (Άρθρο 51Σ: «Ο αριθμός των βουλευτών ορίζεται με νόμο»). Για να μειωθεί η έκταση και η ένταση της πελατειακής, της αγοραίας ψηφοθηρικής συναλλαγής. Για να αναβαθμιστεί, ατομικά, ο ρόλος και το κύρος του κάθε βουλευτή. Για να σταθεί δυνατόν να ενισχυθεί, επιστημονικά, με το κατάλληλο προσωπικό το έργο του, το προσωπικό και του κόμματός του.

B. Η αλλαγή όμως αυτή θα πάει χαμένη, αν δεν συνδυαστεί με τη νομοθετική καθιέρωση του ασυμβίβαστου της ιδιότητας του υπουργικού αξιώματος με εκείνη του βουλευτή (Άρθρο 81 παρ.4Σ: «Νόμος μπορεί να καθιερώνει το ασυμβίβαστο... και προς άλλα έργα»). Το ασυμβίβαστο θα αναγκάζει τον βουλευτή που θα δεχτεί να διοριστεί υπουργός να παραιτείται προηγουμένως από το βουλευτικό του αξίωμα. Για να πάψει ο κάθε βουλευτής να προσδοκά την υπουργοποίησή του για να εκπληρώσει τις ρουσφετολογικές του υποσχέσεις και να είναι δέσμιος και εξαρτημένος από αυτές. Για να αφιερωθεί απερίσπαστος στα υπουργικά του καθήκοντα και να μη φροντίζει κυρίως για την επανεκλογή του. Για να μην αποψιλώνεται η Βουλή κάθε φορά από τους βουλευτές που γίνονται υπουργοί.

Γ. Επιτακτική είναι η ανάγκη της αναδιάταξης των εκλογικών περιφερειών με τον κατακερματισμό των μεγάλων με στόχο την ουσιαστική και πιο προσωπική, πολιτική, εκπροσώπηση του λαού. Αυτό μπορεί να γίνει με τη δημιουργία ολιγο-εδρικών και μονοεδρικών περιφερειών με σχετικά ισότιμο μεταξύ τους εκλογικό μέτρο. Για να περιοριστεί η σκανδαλώδης προνομιακή τηλεοπτική προβολή ορισμένων υποψηφίων μέσω της αθέμιτης εξαγοράς τηλεοπτικού χρόνου και για να μειωθεί ο ψηφοθηρικός ανταγωνισμός μεταξύ των υποψηφίων.

Δ. Αυτονόητη θεωρώ, τέλος, και την κατάργηση της σκανδαλώδους πριμοδότησης των 50 εδρών, στο πλαίσιο όμως ενός συστήματος ενισχυμένης αναλογικής, που προνοεί για τη λελογισμένη χωρίς παραμορφώσεις ενίσχυση του πρώτου κόμματος.

Ε. Τέλος, απαιτούνται οπωσδήποτε αλλαγές στο σύστημα της σταυροδοσίας είτε με την αποδυνάμωσή της μέσω της αύξησης των μονοεδρικών περιφερειών είτε με τη διαφοροποίηση της κομματικής προτίμησης από εκείνη της

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;»
Ξενοφών Κοντιιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κεκτημένου»,
Ιωάννης Καρακώστας
- «ΣΤΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης»,
Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών»,
Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση»,
Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων»,
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη»
Πάνος Λαζαράτος

σταυροδότησης είτε με άλλο τρόπο. Κάτι όμως πρέπει σχετικά να γίνει. Έχουν κατατεθεί, πρόσφατα, πολύ ενδιαφέρουσες προτάσεις τόσο από τον συνάδελφο Νίκο Αλιβιζάτο, όσο και από το Ποτάμι, που αξίζει τον κόπο να γίνουν αντικείμενο μελέτης.

Αν δεν σταθεί δυνατόν να γίνει μια ελάχιστη συνεννόηση των κομμάτων με σκοπό την ανάκτηση της αξιοπιστίας της πολιτικής, εδώ και τώρα, αν δεν μπορούν να συμφωνήσουν πάνω σε αυτά τα απολύτως αναγκαία και στοιχειώδη, που αποτελούν προϋπόθεση όλων των άλλων, τουλάχιστον ο πρωθυπουργός και ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης, τότε δεν βλέπω γιατί θα πρέπει να ελπίζουμε ότι κάτι μπορεί να αλλάξει με την αναθεώρηση ή με τις εκλογές ή με τις αλυσιτελείς και ανεκπλήρωτες, οικονομικές, φορολογικές ή διοικητικές μεταρρυθμίσεις. Η χώρα χρειάζεται, επειγόντως, να αλλάξει ριζικά και να προσαρμοστεί, αν θέλει να σωθεί. Για να αποφύγει τον επερχόμενο μαρασμό της, τη μοιραία γήρανσή της. Οι καιροί ου μενετοί.

πηγή: «Καθημερινή», 13/3/2016

Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση

Ξενοφών Κοντιιάδης, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Πρόεδρος του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου

Σε πρόσφατο άρθρο του με τίτλο «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση» («Καθημερινή», 13.3.2016), ο καθηγητής Αντ. Μανιτάκης υποστηρίζει ότι υπό τις παρούσες συνθήκες κάθε πρωτοβουλία για αναθεώρηση του Συντάγματος είναι «ανώφελη, παραπλανητική και τελικά μάταιη».

Η άποψή του αυτή δεν υπονοεί ότι το Σύνταγμά μας είναι τέλειο, αλλά ότι η αλλαγή του δεν μπορεί σήμερα να συμβάλει στην αντιμετώπιση των σοβαρών προβλημάτων του κράτους και της οικονομίας. Υπό αυτή την έννοια, φαίνεται να υποτιμάει τη σημασία του Συντάγματός μας και τις σοβαρές επιπτώσεις για την οργάνωση της κρατικής δράσης και τη λειτουργία της οικονομίας.

Πράγματι, η συνταγματική αναθεώρηση δεν αποτελεί έναν μαγικό μηχανισμό διόρθωσης όλων των κακώς κειμένων. Η μεταρρύθμιση του Συντάγματος δεν θα μπορούσε να επιλύσει ως διά μαγείας παθογένειες όπως το πελατειακό κράτος και οι στρεβλώσεις του παραγωγικού μοντέλου.

Όμως ένα ορθολογικό Σύνταγμα θα απέτρεπε μια σειρά από κρίσιμα προβλήματα λειτουργίας του πολιτικού συστήματος και θα ενίσχυε τη σταθερότητά του, ως προϋπόθεση και για την ανάπτυξη της οικονομίας. Όπως

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;»
Ξενοφών Κοντιιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κεκτημένου»,
Ιωάννης Καρακώστας
- «ΣτΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης»,
Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών»,
Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση»,
Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων»,
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη»
Πάνος Λαζαράτος

έχει άλλωστε υποστηριχθεί εκτενώς (βλ. Ξ. Κοντιιάδης, «Το Ανορθολογικό μας Σύνταγμα», εκδ. Παπαζήση 2015), είναι πολλές οι συνταγματικές διατάξεις που προκαλούν ή επιτείνουν κρατικές δυσλειτουργίες.

Τόσο τα φιλοευρωπαϊκά πολιτικά κόμματα όσο και η επιστημονική κοινότητα έχουν συμφωνήσει σε σημαντικό βαθμό ως προς τις αναγκαίες συνταγματικές αλλαγές.

Ενδεικτικά αναφέρονται η διαδικασία εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας, που μπορεί να προκαλέσει πρόωρες εκλογές, όπως συνέβη με τις καταστροφικές εκλογές του Ιανουαρίου 2015, η διαδικασία ανάδειξης των μελών των ανεξάρτητων αρχών, που έχει οδηγήσει στη μη στελέχωση και την παραλυσία τους, η επιλογή της ηγεσίας της Δικαιοσύνης, η πρόωρη διάλυση της Βουλής κατ' επίκληση εθνικού θέματος με προσηχηματικό τρόπο και η διαδικασία ποινικής ευθύνης των υπουργών.

Αλλά και η ίδια η διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος, που ο Αντ. Μανιτάκης συμφωνεί ότι είναι χρονοβόρα και πολύπλοκη, αποτελεί μια συνταγματική ρύθμιση της οποίας κρίνεται αναγκαία η τροποποίηση.

Το Σύνταγμά μας πρέπει να αλλάξει. Παράλληλα πρέπει να μεταρρυθμιστεί χωρίς χρονοτριβή ο εκλογικός νόμος και να ενισχυθεί το θεσμικό οπλοστάσιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Πρόκειται για αλληλένδετες παρεμβάσεις, που θα συμβάλουν στον εκσυγχρονισμό του πολιτικού μας συστήματος και στην έξοδο από την κρίση, καθώς και στη διαμόρφωση μιας νέας πολιτικής κουλτούρας.

Είναι σφάλμα να εξαιρείται η συνταγματική αναθεώρηση από τις μείζονος σημασίας θεσμικές παρεμβάσεις που πρέπει να ξεκινήσουν το συντομότερο δυνατόν.

πηγή: «Εφημερίδα των Συντακτών», 24/3/2016

Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων

Χαράλαμπος Ανθόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Τη Δευτέρα 28.3.2016 διεξήχθη στο Ινστιτούτο Γκαίτε στην Αθήνα μια ενδιαφέρουσα συνταγματική συζήτηση με αφορμή την έκδοση του βιβλίου των Ξ. Κοντιιάδη και Α. Φωτιάδου, Η ανθεκτικότητα του Συντάγματος, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2016. Ομιλητές στην εκδήλωση αυτή ήταν μεταξύ άλλων και οι πρόεδροι της Νέας Δημοκρατίας και του ΠΑΣΟΚ Κ. Μητσοτάκης και Φ. Γεννηματά, που ζήτησαν να ξεκινήσει το ταχύτερο δυνατό η διαδικασία αναθεώρησης του ισχύοντος Συντάγματος, ένα θέμα που βρίσκεται σε εκκρεμότητα, εδώ και σχεδόν δύο χρόνια.

Κατά την περίοδο που διανύουμε οι συνταγματικές και

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;» Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κερκτημένου», Ιωάννης Καρακώστας
- «ΣΤΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης», Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση», Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση» Ξενοφών Κοντιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη» Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη» Πάνος Λαζαράτος

Θεσμικές μεταρρυθμίσεις βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, όχι όμως και στην Ελλάδα, παρότι το ελληνικό Σύνταγμα χρειάζεται βελτίωση, ίσως και μια «βαθιά τομή». Ήδη στη γειτονική Ιταλία βρίσκεται σε εξέλιξη μια σημαντική αναθεωρητική πρωτοβουλία που θα τεθεί υπό την κρίση του λαού, με συνταγματικό δημοψήφισμα που θα διεξαχθεί τον Οκτώβριο 2016.

Από τον νόμο συνταγματικής αναθεώρησης που θα υποβληθεί σε δημοψήφισμα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Ελλάδα παρουσιάζουν οι ρυθμίσεις για την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας και τον έλεγχο συνταγματικότητας του εκλογικού νόμου. Ως προς την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας προβλέπεται καταρχήν η πλειοψηφία των δύο τρίτων του συνολικού αριθμού των μελών του Κοινοβουλίου, από την τέταρτη ψηφοφορία, αρκεί η πλειοψηφία των τριών πέμπτων, ενώ από την έβδομη ψηφοφορία αρκεί η πλειοψηφία των τριών πέμπτων των ψηφισάντων, με επανάληψη των ψηφοφοριών μέχρις ότου επιτευχθεί η πλειοψηφία αυτή. Ως προς το θέμα του ελέγχου συνταγματικότητας του εκλογικού νόμου, προβλέπεται ο προληπτικός έλεγχος συνταγματικότητάς του από το Συνταγματικό Δικαστήριο, αν προσφύγουν ενώπιον αυτού το ένα τέταρτο των βουλευτών ή το ένα τρίτο των γερουσιαστών.

Αξίζει να θυμίσουμε εδώ ότι αντίστοιχη πρόταση για υποχρεωτικό μάλιστα προληπτικό έλεγχο συνταγματικότητας του εκλογικού νόμου –από τον Άρειο Πάγο– είχε υποβληθεί από τους βουλευτές Ι. Ζίγδη, Κ. Μητσοτάκη και Ν. Μπακόπουλο το 1962. Η ιδέα του προληπτικού ελέγχου συνταγματικότητας του εκλογικού νόμου φαίνεται να κερδίζει έδαφος διεθνώς, λόγω της διστακτικότητας των οργάνων της εκλογικής δικαιοσύνης να ανατρέψουν τα αποτελέσματα των εκλογών, έστω και αν αυτά αποτελούν προϊόν ενός αντισυνταγματικού εκλογικού συστήματος.

πηγή: «Έθνος», 30/3/2016

Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη

Ευρωβουλευτής ΣΥΡΙΖΑ, Καθηγητής Νομικής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Η προχθεσινή οξεία κοινοβουλευτική συζήτηση για θέματα διαφθοράς και παρεμβάσεων στη Δικαιοσύνη ανέδειξε για μια ακόμη φορά τα προβλήματα που υφίστανται από χρόνια σε ό,τι αφορά την κρίσιμη αυτή κρατική εξουσία και την κατοχύρωση της ανεξαρτησίας της έναντι των άλλων εξουσιών. Πέρα από τα συγκεκριμένα ζητήματα τα οποία

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κεκτημένου»,
Ιωάννης Καρακώστας
- «ΣΤΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης»,
Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών»,
Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση»,
Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων»,
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη»
Πάνος Λαζαράτος

τέθηκαν, αναδεικνύεται η ανάγκη για θεσμικές παρεμβάσεις ώστε να θωρακιστεί η Δικαιοσύνη και η Δημοκρατία. Ενδεικτικά μπορούν να επισημανθούν τρεις τομές οι οποίες μπορούν να επέλθουν με νόμο (χωρίς να χρειάζεται αναθεώρηση του Συντάγματος) και να συμβάλουν δραστικά στην κατεύθυνση αυτή.

Πρώτον, κατάργηση όλων των θέσεων αντιπροέδρων των ανωτάτων δικαστηρίων, εκτός από μία για το καθένα, και παραμονή των υπηρετούντων σήμερα σε προσωποπαγείς θέσεις έως την αποχώρησή τους λόγω ορίου ηλικίας ή παραίτησης. Τα τμήματα των ανωτάτων δικαστηρίων μπορούν να προεδρεύονται από το αρχαιότερο μέλος. Ο ραγδαίος νομοθετικός πολλαπλασιασμός των αντιπροέδρων τα τελευταία χρόνια οδηγεί εν δυνάμει σε διαρκή επηρεασμό της Δικαιοσύνης από την εκτελεστική εξουσία και είναι και αμφίβολης συνταγματικότητας, αφού το άρθρο 90 παρ. 5 Συντ. κάνει λόγο για προαγωγή σε θέση «Αντιπροέδρου» και όχι «Αντιπροέδρων». Δεύτερον, νομοθετική παρέμβαση ώστε να περιορισθεί ή και εξαλειφθεί η διακριτική ευχέρεια των προϊσταμένων δικαστηρίων και εισαγγελιών κατά την ανάθεση των διαφόρων υποθέσεων στα μέλη του αντίστοιχου σχηματισμού. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της κατανομής των υποθέσεων βάσει παγίων καθ' ύλη κριτηρίων στα τμήματα ενός δικαστηρίου και με κλήρωση κατά τα λοιπά. Τούτο μάλιστα μπορεί να θεωρηθεί και συνταγματικά επιβεβλημένο, αφού από την αρχή του νόμιμου δικαστή (άρθρο 8 παρ. 1 Συντ.) συνάγεται, κατά την ορθότερη γνώμη, ότι τα πρόσωπα τα οποία θα συγκροτήσουν κάθε φορά το δικαστήριο (κατ' επέκταση και ο εισαγγελικός λειτουργός ο αρμόδιος για κάθε υπόθεση) πρέπει να καθορίζονται εκ των προτέρων, με βάση αντικειμενικά κριτήρια, και όχι επιλεκτικά.

Τρίτον, τροποποίηση του άρθρου 49 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων (ν. 1756/1988) ώστε να διασφαλισθεί η εσωτερική ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης. Σε πρώτο στάδιο είναι συνταγματικά εφικτή η θέσπιση ενός ενδεικτικού συστήματος αντικειμενικών κριτηρίων (μορίων) όσον αφορά στις τοποθετήσεις, μεταθέσεις και αποσπάσεις δικαστών και εισαγγελέων, με παράλληλη πρόβλεψη υποχρεωτικής αιτιολογίας σε περίπτωση που το αρμόδιο για τις ανωτέρω υπηρεσιακές μεταβολές ανώτατο δικαστικό συμβούλιο αποφασίσει διαφορετικά. Η κυβέρνηση της Αριστεράς πρέπει να αποδείξει ότι τολμά και μπορεί να κάνει τη διαφορά, εκεί όπου οι προκάτοχοί της δεν μπορούσαν ή δεν ήθελαν. Με αυτή την προσδοκία άλλωστε την επέλεξαν οι ψηφοφόροι και αυτήν πρέπει να δικαιώσει.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;»
Ξενοφών Κοντιιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κεκτημένου»,
Ιωάννης Καρακώστας
- «ΣτΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης»,
Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών»,
Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση»,
Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων»,
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη»
Πάνος Λαζαράτος

Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη

Πάνος Λαζαράτος, Καθηγητής Διοικητικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

Το ελληνικό κράτος έχει συμβάλει αιτιωδώς στη δραματική κατάσταση των ανθρώπων που ζουν στη λάσπη της Ειδομένης διά πράξεων και παραλείψεων, οι οποίες συνιστούν παραβιάσεις κανόνων του Συντάγματος, της ΕΣΔΑ και του ν.3907/2011.

Από τον μακρύ κατάλογο επισημαίνω εντελώς ενδεικτικά:

1. Το ελληνικό κράτος παραβιάζει το άρθρο 25§1βΣυντ., το οποίο υποχρεώνει τα κρατικά όργανα να διασφαλίζουν την ακώλυτη άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων που βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια, είτε μέσα σε δομές, είτε κάτω από τον ουρανό, ασκεπείς. Υπό αυτή την έννοια παραβιάζει ιδίως το άρθρο 2§1 (σεβασμός και προστασία της αξίας του ανθρώπου) και θέτει υπό δυσανάλογη διακινδύνευση τα δικαιώματα του άρθρου 5§2 (απόλυτη προστασία ζωής, τιμής και ελευθερίας).

2. Η Ελλάς παραβιάζει για μια ακόμη φορά, μαζικά πλέον, το άρθρο 3 ΕΣΔΑ και όλα τα κριτήρια που έθεσε η απόφαση του δικαστηρίου του Στρασβούργου, όταν καταδίκασε το κράτος μας στην υπόθεση MSS κατά Ελλάδος και Βελγίου, στις 21.1.2011. Διά της παθητικότητας, αναβλητικότητας και γενικής αβελτηρίας ως προς την έγκαιρη λήψη των αναγκαίων υλικών και νομικών μέτρων η Ελλάς έχει καταστήσει τους πρόσφυγες και μετανάστες της Ειδομένης «θύματα ταπεινωτικής μεταχειρίσεως, η οποία δείχνει έλλειψη σεβασμού στην αξιοπρέπείά τους, δημιουργώντας τους εύλογα αισθήματα φόβου, άγχους και κατωτερότητας, ικανά να τους οδηγήσουν στην απελπισία» (σκέψη 263 της αποφάσεως). Το άρθρο 3 ΕΣΔΑ ισχύει για κάθε άνθρωπο εκτός «δομής», κάτω από τον ήλιο, τον αέρα και τη βροχή.

3. Η Ελλάς παραβιάζει το άρθρο 3 ΕΣΔΑ διότι οι δομές που διαθέτει για την υποδοχή των μεταναστών είναι ανεπαρκείς και δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της νομολογίας του ΕΣΔΑ και του ν.3907/2011, λόγω υπερπληθυσμού, προδήλων ελλείψεων υγιεινής και ιατρικής φροντίδας, καθώς και απουσίας κάθε ειδικής μέριμνας για ευάλωτες ομάδες (παιδιά-γυναίκες-ανάπηροι).

Κατ' ακολουθίαν το επιχείρημα ότι οι άνθρωποι παραμένουν οικειοθελώς στην Ειδομένη είναι υποκριτικό και έωλο.

4. Το ελληνικό κράτος παραβιάζει τις απορρέουσες από την

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Πρέπει οι δημοσιογράφοι που αποκλείονται από προεκλογικές συγκεντρώσεις του Trump να ψεύδονται προκειμένου να παραστούν σε αυτές; Michael Dorf
- «Υποψήφιοι από τη βάση;»
Ξενοφών Κοντιιάδης
- «Η απαξίωση ενός συνταγματικού κεκτημένου»,
Ιωάννης Καρακώστας
- «ΣτΕ, Δημοκρατία, ΜΜΕ και Ελύτης»,
Πάνος Λαζαράτος
- «Αντισυνταγματική συμπεριφορά στο θέμα των αδειών»,
Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Αλλαγές συνταγματικές, χωρίς αναθεώρηση»,
Αντώνης Μανιτάκης
- «Συνταγματικές αλλαγές, με αναθεώρηση»
Ξενοφών Κοντιιάδης
- «Οι μεταρρυθμίσεις των άλλων»,
Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Τρεις τομές για τη Δικαιοσύνη»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Οι νομικές ευθύνες της Ελλάδος για την Ειδομένη»
Πάνος Λαζαράτος

ΕΣΔΑ υποχρεώσεις του για πλήρη, έγκαιρη και συνεπή πληροφόρηση των μεταναστών ως προς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους. Αντιθέτως, επιτρέπει την ανεξέλεγκτη παραπληροφόρησή τους από ποικίλους σκοτεινούς κύκλους, που θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή και τη σωματική τους ακεραιότητα.

5. Το ελληνικό κράτος επέτρεψε επί μακρόν σε οποιονδήποτε να εισέρχεται ελεύθερα σε αυτό και συνεχίζει να παραβιάζει την υποχρέωσή του (άρθρο 13§1ν.3907/2011) να οδηγεί αμέσως όσους εισέρχονται παράνομα σε Κέντρο ή Μονάδα Πρώτης Υποδοχής. Αδυνατεί επιπροσθέτως να διακρίνει μεταξύ προσφύγων και μεταναστών, παραλείποντας από άγνοια, αδυναμία και ανευθυνότητα να ενεργοποιήσει τις σχετικές διαδικασίες. Ελλείπουν άνθρωποι, όργανα, βαθμοί δικαιοδοσίας και ιδίως γνώση και βούληση. Αδυνατεί τέλος να διακρίνει για τους ίδιους λόγους μεταξύ ΚΕΠΥ, κινητής μονάδας πρώτης φιλοξενίας και δομής φιλοξενίας κατά παράβαση του άρθρου 8§1ν.3907/2011.

6. Το κράτος δεν εποπτεύει τις οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στον χώρο. Δεν έχει συνάψει συμβάσεις με αυτές, αλλά και αν το έχει κάνει, ουδείς γνωρίζει τους αντισυμβαλλομένους και το περιεχόμενο των συμβάσεων, κατά παράβαση του ν.3907/2011.

7. Η Ελλάς γενικώς συνεχίζει να μην εφαρμόζει τον ν.3907/2011 σχεδόν στο σύνολό του και παραλείπει να εκδώσει τα π.δ. που ενεργοποιούν τις διατάξεις του.

Ας τονισθεί εν κατακλείδι:

1) Το γεγονός ότι ευθύνη για την Ειδομένη έχουν και η Ε.Ε., η Τουρκία, οι πόλεμοι στη Μέση Ανατολή ή οτιδήποτε άλλο, δεν μειώνει τις αυτοτελείς ευθύνες της Ελλάδος, οι οποίες έχουν τον χαρακτήρα συναυτουργίας και καταλογίζονται εις ολόκληρον.

2) Τυχόν θάνατος ή βαριά σωματική βλάβη προερχόμενη αιτιωδώς από τις ανωτέρω παραβάσεις θα δημιουργήσει σοβαρές ποινικές ευθύνες. Το ποινικό αδίκημα της εκθέσεως (306§1 ΠΚ) συντελείται ήδη με ενδεχόμενο δόλο.

3) Το κράτος ευθύνεται προς αποζημίωση κάθε παρανόμως βλαπτομένου Έλληνα ή μετανάστη κατ' άρθρο 105 ΕισΝΑΚ.

4) Το «έγκλημα» της Ειδομένης έχει αυτουργούς. Με όνομα και επώνυμο.

πηγή: «Καθημερινή», 30/3/2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προτάσεις συνταγματικής αναθεώρησης με αφορμή την εκδήλωση της 28^{ης} Μαρτίου με τίτλο «Είναι ανθεκτικό το Σύνταγμά μας και τι πρέπει να αλλάξει;»

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προτάσεις συνταγματικής αναθεώρησης με αφορμή την εκδήλωση της 28ης Μαρτίου με τίτλο «Είναι ανθεκτικό το Σύνταγμά μας και τι πρέπει να αλλάξει;»

Στην εκδήλωση του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου με τίτλο «Είναι ανθεκτικό το Σύνταγμά μας και τι πρέπει να αλλάξει;» (28/3/2016, Ινστιτούτο Goethe Αθηνών), με αφορμή την έκδοση του βιβλίου των Ξενοφώντα Κοντιάδη και Αλκμήνης Φωτιάδου «Η Ανθεκτικότητα του Συντάγματος», (Σάκκουλας 2016), ο Αρχηγός της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης κ. Κυριάκος Μητσοτάκης και η επικεφαλής της Δημοκρατικής Συμπαράταξης κα Φώφη Γεννηματά συμφώνησαν ότι η αναθεώρηση του Συντάγματος πρέπει να ξεκινήσει από την παρούσα Βουλή και κατέθεσαν συγκεκριμένες προτάσεις, τονίζοντας πως πλέον οι συνθήκες έχουν ωριμάσει.

Ο Δήμαρχος Αθηναίων κ. Γιώργος Καμίνης έθεσε ως προαπαιτούμενο της αναθεωρητικής διαδικασίας να έχουν προηγηθεί συγκεκριμένες θεσμικές μεταρρυθμίσεις σε νομοθετικό επίπεδο. Στην εκδήλωση, την οποία συντόνισε ο Αντιπρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας κ. Αθανάσιος Ράντος, πραγματοποίησε επίσης εισήγηση ο Ομ. Καθηγητής Κωνσταντίνος Τσουκαλάς. Όλοι οι ομιλητές συμφώνησαν ότι η έννοια της ανθεκτικότητας του Συντάγματος που εισήγαγαν οι δύο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προτάσεις συνταγματικής αναθεώρησης με αφορμή την εκδήλωση της 28^{ης} Μαρτίου με τίτλο «Είναι ανθεκτικό το Σύνταγμά μας και τι πρέπει να αλλάξει;»

Προγράμματα

- Mapping minimum age requirements in respect to the rights of the child in the EU

συγγραφείς μπορεί να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο για τον ερμηνευτή και τον σχεδιαστή του Συντάγματος.

Προγράμματα

- “Mapping minimum age requirements in respect to the rights of the child in the EU”

Το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου σε συνεργασία με την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ως εθνικό σημείο επαφής του Ευρωπαϊκού Δικτύου για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα (FRANET) του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (European Union Agency on Fundamental Rights – FRA) έχει αναλάβει την εκπόνηση μελέτης με τίτλο: “Mapping minimum age requirements in respect to the rights of the child in the EU”.

Αντικείμενο της μελέτης και σκοπός του προγράμματος είναι η χαρτογράφηση των κατώτατων ηλικιακών ορίων, όπως ορίζονται στη νομοθεσία των 28 Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με τα δικαιώματα των παιδιών, σε διάφορα πεδία πολιτικής. Το εν λόγω πρόγραμμα αναμένεται να συνεισφέρει στη συγκριτική ανάλυση και μελέτη των διαφορετικών κανόνων και πρακτικών που ισχύουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με τα ηλικιακά προαπαιτούμενα. Απώτερος σκοπός είναι να διαπιστωθούν τυχόν ασυμβατότητες, «κενά» προστασίας και περιορισμοί, που μπορεί να προκύπτουν μέσα από την εφαρμογή διαφορετικών ηλικιακών ορίων στο πλαίσιο της νομοθεσίας και των πρακτικών που αφορούν στα δικαιώματα των παιδιών.

Η εκπόνηση της μελέτης θα διενεργηθεί βάσει δευτερογενούς έρευνας, η οποία αποσκοπεί στη συλλογή δεδομένων σχετικά με τις νομικές δυνατότητες των παιδιών στο πλαίσιο των κρίσιμων νομικών διαδικασιών και στην καταγραφή των αντίστοιχων εθνικών νομοθετικών προβλέψεων του αστικού, ποινικού, διοικητικού και υπαλληλικού δικαίου, καθώς και των διαφόρων Κανονισμών που εισάγουν ηλικιακά κριτήρια για την πραγμάτωση συγκεκριμένων δικαιωμάτων και αξιώσεων.

Η καταγραφή των δεδομένων βασίζεται κυρίως στις προβλέψεις των τυπικών νόμων και μόνο σε περίπτωση έλλειψης ειδικών νομοθετικών ρυθμίσεων για συγκεκριμένα θέματα λαμβάνονται υπόψη και καταγράφονται οποιεσδήποτε άλλες προβλέψεις

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προγράμματα

- Mapping minimum age requirements in respect to the rights of the child in the EU

Εκδηλώσεις

- «Η μεταρρύθμιση του εκλογικού συστήματος», 13/4/2016, ώρα 18:30, ΕΣΗΕΑ

(νομοθετικές ή μη).

Αν ενδιαφέρεστε για συμμετοχή στο πρόγραμμα ή για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να επικοινωνήσετε με την Εκτελεστική Διευθύντρια του Ιδρύματος Τσάτσου κυρία Μαρία Μουσομούτη (centre@cecl.gr)

Εκδηλώσεις

- Το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου διοργανώνει ανοικτή εκδήλωση με θέμα

«Η μεταρρύθμιση του εκλογικού συστήματος»

την **Τετάρτη 13 Απριλίου 2016** και ώρα **18:30**, στην **Ένωση Συντακτών Ημερήσιου Τύπου** (Ακαδημίας 20)

Εισήγηση

Παναγιώτης Κουρουμπλής, Υπουργός Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης

Παρεμβάσεις – Σχολιασμός

Χαράλαμπος Ανθόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Παναγιώτης Καρκατσούλης, Γραμματέας Κοινοβουλευτικής Ομάδας του «Ποταμιού»

Ηλίας Νικολακόπουλος, Ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

Συντονισμός

Καθηγητής **Ξενοφών Κοντιάδης**, Πρόεδρος του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου